

Волинь і волиняни у Другій світовій війні: збірник наукових праць

6. Дубина К. К. Варвари двадцятого віку / К. К. Дубина. – Саратов : [б. в.], 1942. – 16 с. ; Дубина К. К. 778 трагічних днів Києва / К. К. Дубина. – К. : [б. в.], 1945. – 93 с. ; Хазанович Ю. Этого нельзя забыть / Ю. Хазанович. – М. : Воениздат, 1945. – 36 с. ; Про руйнування і звірства, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками в місті Києві. – Київ ; Харків : [б. в.], 1944. – 23 с. ; Документи обвиняют : сб. док. о чудовищных преступлениях немецко-фашистских захватчиков на советской территории. – М. : [б. и.], 1945. – 392 с. ; Сборник сообщений Чрезвычайной Государственной Комиссии о злодеяниях немецко-фашистских захватчиков. – М. : [б. и.], 1946. – 460 с.
7. Коваль М. В. Історія пам'ятає : кривавий шлях фашистів на Україні / М. В. Коваль. – К. : [б. в.], 1965. – 112 с. ; Першина Т. Фашистский геноцид на Украине 1941–1944 / Т. Першина. – Киев : [б. и.], 1985. – 163 с.
8. Коваль М. В. Друга світова війна та історична пам'ять / М. В. Коваль // Укр. іст. журн. – 2000. – № 3 ; Лисенко О. Дослідження історії Другої світової війни в сучасній Україні : основні напрями і проблеми наукового пошуку / О. Лисенко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. / НАН України. Ін-т історії України. – К. : [б. в.], 2005. – Вип. 9. – Ч. 1 ; Гриневич В. Радянська міфотворчість довкола Великої Вітчизняної війни в Україні / В. Гриневич // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. / НАН України. Ін-т історії України. – К. : [б. в.], 2006. – Вип. 10. – Ч. 1.
9. Грінченко Г. Г. Пам'ять про війну як об'єкт історичного дослідження: інверсія традиційної перспективи / Г. Г. Грінченко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. / НАН України. Ін-т історії України. – К. : [б. в.], 2006. – Вип. 10. – Ч. 1.
10. Пастушенко Т. Пам'ять про німецьку окупацію України 1941–1944 : селянський досвід [Електронний ресурс] / Т. Пастушенко // Друга світова війна та (від)творення історичної пам'яті в сучасній Україні : доп. на Міжнар. наук. конф. (Київ, 23–26 верес. 2009 р.). – Режим доступу : ww2-historicalmemory.org.ua/docs/ukr/Pastushenko.doc
11. Ноэль-Нойман Э. Общественное мнение. Открытие спирали молчания / Э. Ноэль-Нойман. – М. : [б. и.], 1996. – 453 с.
12. Дорош Т. О. Проблеми визначення та формування громадської думки : історичний аспект / Т. О. Дорош // Вісн. СНУ ім. В.Далія. – 2006. – № 9 (103). – Ч. II.
13. Грідіна І. М. Духовне життя населення України в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.) : монографія / І. М. Грідіна. – Донецьк : ДонНУ, 2010. – 419 с.

*Ігор Пасюк***Волиняни нагороджені орденом Червоного прапора**

У статті йдеться мова про військові сторінки з життя Волині, зокрема про кавалерів ордена Червоного прапора. Значну увагу приділено й історії існування цієї нагороди у системі радянських відзнак.

Ключові слова: Луцьк, Волинь, орден Червоного прапора.

Пасюк Игорь. Волиняне награжденные орденом Красного Знамени. В статье рассказывается о военных страницах жизни Волини, в том числе, о кавалерах ордена Красного знамени. Значительное внимание уделено и истории этой награды в системе советских наград.

Ключевые слова: Луцк, Волинь, орден Красного знамени.

Pasiuk Igor. Volynyane Awarded the Order of the Red Banner. The article tells about the military life of the pages of Volyn. Considerable attention is paid to the history of this award-winning Soviet system.

Key words: Lutsk, Volyn, Order of the Red Banner.

Актуальність теми. Питання вивчення біографічних сторінок історії завжди цікавило дослідників, які опрацьовували дані архівів та мали змогу більш повно вивчити біографії особистостей. Дані архівів та військоматів дають змогу скласти списки нагороджених, що проживали на Волині.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми дослідження істориків-фалеристів та військових істориків В. Дурова, П. Аршинова, Н. Стекалова, Г. Колеснікова та ін.

Мета і завдання дослідження. Опрацювати та систематизувати дані про нагородження вищим бойовим орденом СРСР на Волині.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Декретом «Про порівнянні всіх службовців в правах» від 15 грудня 1917 р. були відмінені всі ордени й

інші відзнаки Російської імперії (згодом було дозволено носити лише солдатські Георгіївські хрести, як символ мужності простих солдат). Замість орденів стали вручати іменну зброю, години, портсигари, «червоні революційні шаровари», грамоти та ін. Першою офіційною радянською державною нагородою став «почесний революційний червоний прапор», який був введений 3 серпня 1918 р. за ініціативою члена Колегії Народного комісаріату з військових та морських справ РРФСР Подвойського. Нагородою був прапор, який вручався частинам РСЧА, що особливо відзначалися під час боїв.

13 серпня 1918 р. Микола Подвойський у телеграмі Я. М. Свердлову запропонував створити також й індивідуальні знаки відмінності для військовослужбовців. 2 вересня 1918 р. на засіданні ВЦВК за ініціативою Я. М. Свердлова була створена комісія, яку очолював А. Єнукідзе, для складання проекту індивідуальних нагородних знаків. Комісія запропонувала два варіанти орденів – «Червоний прапор» і «Червона гвоздика» [1].

14 вересня 1918 р. пропозиції комісії були розглянуті на засіданні ВЦВК, де було обрано «Червоний прапор». 16 вересня 1918 р. був підписаний декрет «Про відзнаки», де орден Червоного прапора був прийнятий остаточно.

Проектний ескіз ордену був доручений художнику Василю Івановичу Денисову, проте зважаючи на його хворобу, фактично всю роботу зі створення малюнку ордену «Червоний прапор» довелося виконати його синові Володимирі (теж художнику). В. В. Денисов менше ніж за місяць підготував шість варіантів малюнку знаку нового ордену. Один із них був визнаний Комісією ВЦВК як той, що найточніше відображає суть бойової відзнаки. На ньому були зображені: розгорнений червоний прапор, п'ятикутна червона зірка, леміш плуг, багнет, схрещені серп і молот, вінок дубового листа. На Червоному прапорі було гасло «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!» У нижній частині ордену на червоній стрічці були букви «Р. С. Ф. С. Р.» [2; 34–36].

4 жовтня 1918 р. цей варіант малюнку ордену «Червоний прапор» з невеликими виправленнями, зробленими автором через зауваження членів нагородної комісії, був затверджений Президією ВЦВК.

Першим кавалером ордену Червоного прапора став герой громадянської війни Василь Блюхер. Орден Червоного прапора, під № 2 орден отримав начальник охорони Смольного С. В. Панюшкин під № 3 – командарм Другої кінної армії Ф. К. Миронов (згодом офіційно вважалося, що орден отримав Йосиф Сталін (за оборону Царицина), проте існуючі документи свідчать, що він був нагороджений ним лише весною 1919 року і порядковий номер його ордену був 400, проте пізніше він був замінений на дублікат із порядковим номером 3) [3].

Орден № 4 був вручений Яну Фабріціусу, проте в роки перебудови з'явилися публікації, що орден Червоного прапора під номером 4 було вручено в квітні 1919 р. Нестору Махно за взяття Маріуполя. За словами дружини Махно, орден був втрачений і яких-небудь документальних підтверджень вручення ордену Махно не збереглося. У той же час відомо, що за взяття Одеси (15.3.1919) ордену був нагороджений отаман Матвій Григор'єв [4]. Під час громадянської війни орден Червоного прапора був уведений в ряді республік (Грузинській, Азербайджанській, Вірменській та Хорезмській), а у 1924 р. було прийнято єдиний орден Червоного прапора для СРСР, на основі ордену РСФСР. 8 квітня 1920 року була також введена нова форма нагородження холодною зброєю з прикріпленням до неї ордену Червоного прапора, а у 1921 р. С. С. Каменів та С. М. Будьонний отримали почесну революційну зброю – пістолети «Маузер» зі знаком ордену Червоного прапора [5].

У 80-х роках на Московському Монетному дворі була виготовлена спеціальна партія орденів Червоного прапора з номерами часів Громадянської війни і написом «РСФСР», але на прямокутних підвісних колодках. Вони були призначені для вручення репресованим або їх родичам.

Ордену нагороджувалися і повторно. За часи громадянської війни чотири командири отримали орден чотири рази. Ними були В. Блюхер, С. Вострецов, Я. Фабріціус та І. Федько. Орден Червоного прапора з цифрою «5» на щитку вперше було вручено згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 3 листопада 1944 р. Знаком ордену з цифрою «5» № 1 був нагороджений Маршал Радянського Союзу К. Є. Ворошилов, а з № 2 – Маршал Радянського Союзу С. М. Будьонний. Ці нагородження відбулися вже після Указу від 19 червня 1943 р., тому штифтових варіантів з цифрою «5» і вище ніколи не існувало (з 1943 року орден носився на п'ятикутній колодці).

Шістьма орденами Червоного прапора нагороджено 32 людини: Маршали Радянського Союзу С. М. Будьонний і К. К. Рокоссовський, генерали армії О. Л. Гетьман, І. Г. Павловський, О. І. Радзівський, маршали авіації І. І. Борзов та О. І. Колдунов, маршал військ зв'язку О. І. Леонов, генерал-

полковники авіації І. Д. Підгорний і П. Ф. Шевелєв, генерал-лейтенант О. М. Коротков, генерал-майори авіації Я. З. Слепенков і П. Я. Головачов та інші [6].

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 31 жовтня 1967 р. «за досягнуті успіхи в бойовій і політичній підготовці, підтримки високої боєздатності військ і освоєння нової складної бойової техніки» був нагороджений сьомим орденом Червоного прапора генерал-майор авіації Михайло Іванович Бурцев. Йому було вручено орден Червоного прапора з цифрою «7» на щитку за № 1. Сімома орденами Червоного прапора нагороджені також генерал-полковники авіації С. Д. Горелов і І. М. Кожедуб, генерал-полковник танкових військ К. Г. Кожанов, генерал-лейтенант авіації В. Ф. Голубєв, генерал-лейтенант М. О. Єншин, генерал-майор Н. П. Петров та інші (всього біля десяти осіб).

Єдиною людиною, яка була нагороджена орденом Червоного прапора вісім разів, став маршал авіації, Герой Радянського Союзу Іван Іванович Пстиго [7].

Всього з 1924-го по 1991 р. орденом Червоного Прапора було здійснено більше 581 300 нагороджень [8]. Орденами Червоного прапора нагороджувалися працівники органів МВС, КГБ та особи, що проявили особливу хоробрість (наприклад під час звільнення заручників). Цікавим є факт існування проекту Ордена Дзержинського для нагородження працівників органів ОГПУ, що був запропонований Менжинським Сталіну 14 листопада 1932 р., та був відхилений.

Орден на марках СРСР

Орден Червоного Прапора

Марка СРСР, 1946 р.

Марка СРСР, 1952 р.

У центрі ордена розміщений круглий знак, покритий білою емаллю, на якому зображені золоті серп і молот, обрамлений золотим лавровим вінком. Під круглим знаком розміщена перевернута червона зірка, під якою перехрещуються молот, плуг, факел і червоний прапор з написом: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!» Зовні орден обвитий золотим лавровим вінком, на яких розміщена червона стрічка з написом «СССР».

Орден Червоного Прапора виготовлявся зі срібла. Висота ордену – 40 мм, ширина – 36,3 мм. У перших варіантах Орден Червоного Прапора носився на червоному банті, який був складений у вигляді розетки. Пізніше до круглого знаку була додана п'ятикутна колодка, обтягнута червоною шовковою муаровою стрічкою з широкою білою смугою посередині і вузькими білими смугами по краях (9).

Волинці, нагороджені орденом Червоного Прапора:

1. Голодняк Петро Михайлович, полковник, Герой Радянського Союзу Червоного Прапора – 5 орденів.
2. Зацепа Лев Григорович, полковник, Герой Радянського Союзу, 4 ордена Червоного Прапора.
3. Потобаєв Володимир Степанович, полковник, 4 ордена Червоного Прапора.
4. Федоров Олексій Захарович, полковник, Герой Радянського Союзу, 4 ордена Червоного Прапора.
5. Валуєв Іван Іванович, полковник, 3 ордена Червоного Прапора.
6. Гаврилов Олексій Михайлович, полковник, 3 ордена (1 за Хасан) Червоного Прапора.
7. Григоренко Георгій Іванович, полковник, 3 ордена Червоного Прапора.
8. Даньшин Микола Тихонович, підполковник, 3 ордена Червоного Прапора.
9. Лисаков Володимир Миколайович, полковник, 3 ордена (1 – 6551) Червоного Прапора.
10. Смотріков Ананій Єфремович, полковник, 3 ордена Червоного Прапора.
11. Паніковський Олександр Григорович, 3 ордена Червоного Прапора.

12. Антипін Іван Олексійович, полковник Герой Радянського Союзу, Червоного Прапора – 2.
13. Голембієвський Олексій Панасович, полковник Герой Радянського Союзу, 2 орден Червоного Прапора.
14. Лизунов Леонід Іванович, полковник, Герой Радянського Союзу, 2 орден Червоного Прапора.
15. Кудрявцев Микола Гаврилович, майор, Герой Радянського Союзу, 2 орден Червоного Прапора.
16. Світличний Григорій Лаврентійович, полковник, Герой Радянського Союзу, 2 орден Червоного Прапора.
17. Фаткулін Анвар Асадулійович, полковник, Герой Радянського Союзу, 2 орден Червоного Прапора.
18. Ульяновський Георгій Георгійович, підполковник, Герой Радянського Союзу, 2 орден Червоного Прапора.
19. Балуєв Микола Іванович, 2 орден Червоного Прапора.
20. Тарашевський Микола Іванович, полковник, 2 орден Червоного Прапора.
21. Жевнеров Петро Іванович, 2 орден Червоного Прапора.
22. Григоренко Георгій Іванович, 2 орден Червоного Прапора.
23. Новак Анастасія Федорівна, воєнфельшер, 2 орден Червоного Прапора.
24. Шебеко Зінаїда Миколаївна – льотчик, 2 орден Червоного Прапора.
25. Моргунов Олександр Іванович льотчик, 2 орден Червоного Прапора.
26. Артамонов Карл Корнійович полковник, 2 орден Червоного Прапора.
27. Грицов Іван Юрійович, полковник, 2 орден Червоного Прапора.
28. Пленков Дмитро Іванович, полковник, 2 орден Червоного Прапора.
29. Білоус Василь Андрійович, полковник, 2 орден Червоного Прапора.
30. Зозуля Семен Гаврилович, підполковник, 2 орден Червоного Прапора.
31. Ребров Петро Іванович підполковник, 2 (1 за Халхін-Гол) орден Червоного Прапора.
32. Копитов Василь Семенович, капітан, 2 орден Червоного Прапора.
33. Коротченко Іван Матвійович, майор, 2 орден Червоного Прапора.
34. Кубицький Федір Володимирович, полковник, 2 орден Червоного Прапора.
35. Малов Олег Іванович капітан Герой Радянського Союзу, 2 орден Червоного Прапора.
36. Полтарацький Іван Данилович, полковник, 2 орден Червоного Прапора.
37. Поляков Яків Дмитрович, полковник, 2 орден Червоного Прапора.
38. Гайдамака Леонтій Дорофійович, полковник, 2 орден Червоного Прапора.
39. Чечеринда Іван Степанович, капітан, 2 орден Червоного Прапора.
40. Сухоруков Олексій Савелійович, підполковник, 2 орден Червоного Прапора.
41. Яновський Олександр Йосипович старшина, Повний кавалер орден Слави, 1 орден Червоного Прапора.
42. Шишко Іван Якович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
43. Бобер Микола Миколайович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
44. Форманчук Петро Федорович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
45. Анцух Володимир Олександрович, 1 орден Червоного Прапора.
46. Бугаєв Микола Кузьмич, старший лейтенант, 1 орден Червоного Прапора.
47. Коленко Михайло Степанович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
48. Іванов Олексій Максимович, 1 орден Червоного Прапора.
49. Князев Павло Андрійович, майор, 1 орден Червоного Прапора.
50. Косенко Олександр Васильович, майор, 1 орден Червоного Прапора.
51. Минай лов Павло Іванович, майор, 1 орден Червоного Прапора.
52. Калашников Михайло Миколайович, ст. лейтенант, 1 орден Червоного Прапора.
53. Лебідь Григорій Тихонович, майор, 1 орден Червоного Прапора.
54. Ляхов Андрій Миколайович, підполковник, 1 орден Червоного Прапора.
55. Проценко Іван Павлович, майор, 1 орден Червоного Прапора.
56. Севрюков Яків Єлісейович, майор, 1 орден Червоного Прапора.
57. Четверіков Михайло Микитович, майор, 1 орден Червоного Прапора.
58. Гриб Ростислав Володимирович, ст. лейтенант, 1 орден Червоного Прапора.
59. Михайлін Іван Георгієвич, 1 орден Червоного Прапора.

60. Тютюнник Григорій Андрійович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
61. Новак Олександра Пилипівна, ст. лейтенант медслужби, 1 орден Червоного Прапора.
62. Шебеко Зінаїда Миколаївна, 1 орден Червоного Прапора.
63. Шебеко Олександр Захарович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
64. Трубченко Афанасій Афанасійович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
65. Землянський Іван Павлович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
66. Ананіч Костянтин Григорович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
67. Чулков Василь Сергійович, ст. сержант, 1 орден Червоного Прапора.
68. Павловський Дмитро Михайлович, старшина, 1 орден Червоного Прапора.
69. Дубицький Роман Олександрович, ст. сержант, 1 орден Червоного Прапора.
70. Сокол Василь Павлович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
71. Тарасов Федір Васильович, 1 орден Червоного Прапора.
72. Смоленінов Семен Єрмолайович, майор, 1 орден Червоного Прапора.
73. Ульяновський Георгій Георгійович, підполковник, 1 орден Червоного Прапора.
74. Житков Борис Іванович, 1 орден Червоного Прапора.
75. Роговик Григорій Васильович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
76. Буласов Мойсей Сергійович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
77. Руденко Іван Іванович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
78. Соколов Сергій Степанович, підполковник, 1 орден Червоного Прапора.
79. Кудінов Олександр Дмитрович, 1 орден Червоного Прапора.
80. Непомнящий Марух Хаїмович, підполковник, 1 орден Червоного Прапора.
81. Голубєв Леонід Якович, підполковник, 1 орден Червоного Прапора.
82. Грицак Василь Дмитрович, 1 орден Червоного Прапора.
83. Василенко Тимофій Дмитрович, 1 орден Червоного Прапора.
84. Васильєв Федір Олексійович, 1 орден Червоного Прапора.
85. Брюков Володимир Сергійович, 1 орден Червоного Прапора.
86. Артющкін Василь Андрійович, 1 орден Червоного Прапора.
87. Андрєєв Петро Іванович, 1 орден Червоного Прапора.
88. Харазій Іван Акімович, 1 орден Червоного Прапора.
89. Волокітін Тимофій Васильович, капітан, 1 орден Червоного Прапора.
90. Дьяков Федір Іванович, підполковник, 1 орден Червоного Прапора.
91. Матвієць Володимир Степанович, 1 орден Червоного Прапора.
92. Філонєць Михайло Анісімович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
93. Фомін Анісім Іванович, ст. лейтенант, 1 орден Червоного Прапора.
94. Жевнеров Петро Іванович, 1 орден Червоного Прапора.
95. Стародубцев Олександр Тимофійович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
96. Панов Євген Миколайович, майор, 1 орден Червоного Прапора.
97. Друзьяк Іван Омелянович, майор, 1 орден Червоного Прапора.
98. Шикутін Григорій Васильович, підполковник, 1 орден Червоного Прапора.
99. Просьолов Олексій Олександрович, капітан, 1 орден Червоного Прапора.
100. Запорожець Павло Федорович, майор, 1 орден Червоного Прапора.
101. Новак Олександр Філіпович, старший лейтенант, 1 орден Червоного Прапора.
102. Політов Дмитро Петрович, підполковник, 1 орден Червоного Прапора.
103. Тютюнник Григорій Андрійович, 1 орден Червоного Прапора.
104. Ліщук Микола Петрович, 1 орден Червоного Прапора.
105. Рабцун Сергій Володимирович – Червоного Прапора – 1
106. Слісаренко Ілля Кирилович майор, 1 орден Червоного Прапора.
107. Клехо Яків Олексійович, 1 орден (за Халкін-Гол) Червоного прапора [10].
108. Козачук Микола Антонович, 1 орден Червоного Прапора.
109. Яковенко Олександр Михайлович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
110. Гриценко Тимофій Федорович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
111. Сидоров Іван Дмитрович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.
112. Золотухін Сергій Михайлович, полковник, 1 орден Червоного Прапора.

113. Пахолов Микола Олексійович, полковник, командир взводу танкової розвідки – 1 орден Червоного Прапора, орден Вітчизняної війни 1 ст.

Золотухін Сергій Михайлович народився 7 жовтня 1903 р. в Одесі у сім'ї робітника заводу. В 1916 р. закінчив парафіяльну школу і влаштувався на роботу учнем продавця в тютюновий магазин. У 1920 р. добровольцем вступив у Червону армію, де служив на рядових посадах до 1925 р.. Потім знову працює продавцем, завідувачем магазину в Одеській торговельній мережі. З 1931 р. – в органах ОГПУ на посадах помічника оперуповноваженого, начальника відділення та ін. З першого по останній дні війни працював у органах НКВС на посадах начальника міськвідділу, начальника особливого відділу, начальника відділу контррозвідки у тилу та на фронтах. З 1943 р. майор Золотухін у складі військ 2-го Українського фронту звільняє Білорусію, Бухарест, Белград, Будапешт та Прагу. З початку червня 1945 р. у складі 53-ї армії Забайкальського фронту, брав участь у боях з Квантунською армією на території Монголії. Після війни на керівних посадах в обласних управліннях МВС Дніпропетровської, Дрогобицької і Львівської областей, у 1951 р. закінчує вищу школу МС СРСР. З 1954 р. – начальник УМВС Волинської області. Нагороджений орденом Леніна, Червоного прапора, двома орденами Вітчизняної війни 1-го ст., орденом Вітчизняної війни 2-го ст., двома орденами Червоної зірки та медаллю «За відвагу» [11, 85–87].

Нумерація орденів Червоного прапора:

1933 р. – 76 нагороджень;	1948 р. – 299 678–308 720;
1936 р. – 492;	1949 р. – 309 701–326 572;
1937 р. – 783–1188;	1950 р. – 329 093–372 854;
1938 р. – 1399–2039;	1952 р. – 384 905;
1939 р. – 2342–3285;	1953 р. – 412 772;
1940 р. – 3619–11 371;	1954 р. – 414 856;
1941 р. – 14 522–17 143;	1955 р. – 421 790;
1942 р. – 18 674–47 097;	1957 р. – 472 315;
1943 р. – 48 000–74 111;	1967 р. – 484 348–541 557;
1944 р. – 81 085–160 867;	1968 р. – 552 418;
1945 р. – 167 699–297 963;	На 1971 р. – 580 000 [8].
1947 р. – 299 673;	

За війну у Афганістані орден отримали 1972 осіб [1]. У тому числі з Волині: генерал-майор Карпукін Віктор Федорович, полковник Чурай Віталій Володимирович, Лукашевич Борис Миколайович, Зініч Сергій Михайлович [12], Матвієнко Олександр Юрієвич (посмертно) [13, 133–134].

Командир з'єднання Видріган З. П. (на фото поряд з іншими орденами два ордени Червоного прапора та царські нагороди – Георгіївські хрести та медалі «За хоробрість», які дозволили носити з 1943 р.)

Герой Радянського Союзу Коломоїцев Анатолій Пилипович. Народився у 1915 р. у м. Турійськ у сім'ї військового. Батько – капітан артилерії. Дід – генерал-майор царської армії

Бобер Микола Миколайович. Полковник.
Нагороджений орденами Червоного прапора,
Олександра Невського, Вітчизняної війни, двома
орденами Червоної зірки

Герой Радянського Союзу
Кудрявцев Микола Діонісійович

Герой Радянського Союзу
Лизунов Леонід Іванович

Ордєнська книжка сержанта Козачука Миколи Антоновича,
що був нагороджений орденом Червоного прапора за взяття у полон
німецького генерала

Список використаних джерел та літератури

1. Ордена СССР // Великая Отечественная война 1941–1945. – М. : Совет. энцикл., 1985. – С. 513–514.
2. Государственные награды Союза ССР / сост. В. В. Матвеев. – Киев : [б. и.], 1987 ; Колесников Г. А. Ордена и медали СССР / Г. А. Колесников, А. М. Рожков. – М. : ВИ, 1983.
3. Боевые награды СССР и Германии II мировой войны. – Москва ; Минск : АРТ-ХАРьест, 2002. – С. 7–12 ; Дуров В. Орден Красного Знамени. История учреждения награды и эволюция орденского знака / В. Дуров, Н. Стрекалов. – М. : Collector's book, 2006.
4. Аршинов П. А. История махновского движения : издание группы русских анархистов в Германии / П. А. Аршинов. – Берлин, 1923. – С. 133–134.
5. Дуров В. Орден Красного Знамени / В. Дуров, Н. Стрекалов // Журн. «Родина». – 2006.
6. Ордена и медали СССР [Электронный ресурс]. – Режим доступа : mondvoг.narod.ru
7. Горбачёв А. Н. Многократные кавалеры орденов СССР / А. Н. Горбачёв. – М. : ПРО-КВАНТ, 2006 ; Нагороди захисників Вітчизни // Безсмертя : книга пам'яті України. 1941–1945. – К. : Пошуково-вид. агентство «Книга пам'яті України», 2000. – С. 679–700.
8. Гребенникова Г. И. Ордена и медали СССР / Г. И. Гребенникова, Р. С. Каткова. – М. : [б. и.], 1982. – С. 15–20.
9. Сборник законодательных актов о государственных наградах СССР. – М. : [б. и.], 1984. – С. 50–52.
10. Фонди Волинського регіонального музею українського війська та військової техніки. Особиста папка кавалерів орденів Червоного Прапора ; Державний архів Волинської області, ф. 597, оп. 1, спр. 286.
11. Нариси історії органів внутрішніх справ Волині : історико-краєзнавчий нарис / упоряд. В. М. Маруга. – Луцьк : Надтир'я, 2004.

12. Волинський обласний військовий комісаріат. Список нагороджених орденами Червоного прапора за виконання інтернаціонального обов'язку у ДРА. Фонди спілки ветеранів Афганістану.
13. Афганістан, Волинський рахунок / упоряд. : С. Бортніков, Г. Павлович. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2008. – С. 60–67.

Володимир Данилюк

Україномовні гітлерівські газети Волині періоду нацистської окупації області (червень 1941-го – липень 1944 р.) у висвітленні військових операцій Другої світової війни

Розповідається про особливості створення та функціонування україномовних окупаційних засобів масової інформації, які видавалися гітлерівською Німеччиною на Волині у 1941–1944 рр. Простежується чіткий взаємозв'язок між возвеличенням перемог Третього Рейху під час наступів його армій на Східному фронті на початковій стадії Великої Вітчизняної війни та зменшенням рівня інформованості читачів у час, коли вермахт почав відступати до колишнього радянсько-німецького кордону.

Ключові слова: окупаційні україномовні друковані засоби масової інформації, редакції газет, Генеральний комісаріат Волині і Поділля, бойові дії на фронтах.

Данилюк Владимир. Украиноязычные гитлеровские газеты Волыни периода нацистской оккупации области (июнь 1941-го – июль 1944 г.) в освещении военных операций Второй мировой войны.

Рассказывается об особенностях создания и функционирования украиноязычных оккупационных средств массовой информации, которые издавались гитлеровской Германией на Волыни в 1941–1944 гг. Изучается четкая взаимосвязь между возвышением побед Третьего Рейха во время наступления его армий на Восточном фронте на начальном этапе Великой Отечественной войны и уменьшением уровня поинформированности читателей во время, когда вермахт начал отступать к бывшей советско-германской границе.

Ключевые слова: оккупационные украиноязычные печатные средства массовой информации, редакции газет, Генеральный комиссариат Волыни и Подолья, боевые действия на фронтах.

Danyluk Vladimir. Presentation of the Military Operations of the Second World War in the Ukrainian Hitleristic Newspapers of Volyn During the Period of the Natsi Occupation of the Region (June 1941 – July 1944). The article deals with the description of the foundation and functioning of the Ukrainian mass media means issued by Germany in the Volyn Region in 1941–1944 during the period of its occupation by Hitler. A special attention has been paid to the study of the obvious correlation between the praise of the third Reich during the attacks of its Army on the Eastern front at the beginning of the Great Patriotic War and the decrease of the informative activities among the readers during the time when the Reich began its march back to the former Soviet-German border.

Key words: occupational Ukrainian printed mass media means, newspapers offices, General Commissariat of Volyn and Podillya, military actions at the fronts.

Уже 17 липня 1941 р. Адольф Гітлер створив Міністерство для окупованих східних територій на чолі з Альфредом Розенбергом. Згодом було сформовано адміністрацію «рейхскомісаріату Україна» з центром у м. Рівне. Її очолив гауляйтер Еріх Кох. Територію окупованої України адміністративно було розділено на кілька генеральних комісаріатів. Волинь входила до генерального комісаріату Волині й Поділля з центром у Луцьку, який охоплював території декількох теперішніх областей України – Волинську, Рівненську, Тернопільську, Хмельницьку.

У досліджуваному нами просторі можемо вирізнити сім легальних українських видань, які розповсюджувалися на території цього генерального комісаріату: «Українське слово» (Житомир, 1941), «Перемога» (Житомир, 1941), «Голос Волині» (Житомир, 1941–1943), «Волинь» (Рівне, 1941–1944), «Українська кореспонденція» (Рівне, 1942), «Український голос» (Луцьк, 1941–1944), «Клич» (Луцьк, 1943). При цьому «Українське слово», «Перемога», «Голос Волині» – фактично одне і те ж видання, що неодноразово перейменовувалося» [8, 173].

Вікторія Яременко, кандидат історичних наук, головний спеціаліст Українського інституту національної пам'яті, деталізує кадрову політику, яку здійснював гітлерівський окупаційний режим щодо утворених ним редакцій друкованих періодичних видань: «До видання періодики залучалися члени похідних груп ОУН, що прибули в Україну з початком війни. Найперше члени цих похідних